

Canavarların Vaatleri: Türkçe Feminist Spekülatif Kurmacaya Musallat Olanlar

Ezgi Hamzaçebi. Metis Yayınları, 2025. 320 pp.: ISBN-13: 9786053164326

Ege Altan

The Pennsylvania State University, PA, United States

Keywords: Monster figure, feminist theory, speculative fiction, alternative archive, politics of representation, ethics

Anahtar Kelimeler: Canavar figürü, feminist kuram, spekülatif kurmaca, alternatif arşiv, temsil politikaları, etik

Ezgi Hamzaçebi'nin doktora tezine dayanan *Canavarların Vaatleri: Türkçe Feminist Spekülatif Kurmacaya Musallat Olanlar* (Metis Yayınları, 2025), canavar çalışmaları (*monster studies*) ve musallatbilimi (*hauntology*) kuramlarından yararlanarak Türkçe edebiyat çalışmalarına yeni bir bakış açısı getirir. Kitap, giriş ve sonuç harici iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar, “Canavar Çalışmaları ve Musallatbilim” başlığı altındaki literatür taraması ve “Canavar Anlatılarının İmkânları” başlığı altındaki metin tahlilleridir. “Canavar Anlatılarının İmkânları” başlıklı bölüm Suat Derviş, Kerime Nadir, Leylâ Erbil, Latife Tekin, Adalet Ağaoğlu, Ebru Ojen, Deniz Gezgin, Oylum Yılmaz ve Nazlı Karabıyıkoglu gibi edebiyat çevrelerince tanınmış yazarların eserlerine odaklanır. Ayrıca kitap, Hamzaçebi'nin Kadın Eserleri Kütüphanesi'nde yaptığı araştırma sonucu ortaya çıkardığı, Türkçe edebiyat araştırmalarının odağında bulunmayan Nuray Tekin ve Nurcihan Doğuç gibi yazarların eserlerini de incelemektedir. Böylelikle Hamzaçebi, 1923'ten 2018'e kadar uzanan doksan yıllık geniş bir feminist edebî arşivi ele alır.

Hamzaçebi, kitabın analitik kavramı olan “canavarların vaatleri” ifadesini, Donna Haraway'in 1992'de yayımladığı “Promises of Monsters: A Regenerative Politics for Inappropriate/d Others” (Haraway 2004, 63–124) başlıklı çalışmasından ödünç alır. Canavarı, Haraway'in “uygunsuz/laşmış ötekiler (*inappropriate/d others*)” (Hamzaçebi 2025, 304) tarifinden yola çıkarak “normatif var olma, bilme ve ilişki kurma biçimlerine aykırı[lık]” (19) olarak tanımlar. Bu analitik kavramı, insan kategorisini sorgulamak ve bu kategoriden “dışlanan hâl ve bedenler[in]” (305) metinlerde nasıl ortaya çıktığını irdelemek için kullanır. Dolayısıyla, metinlerdeki canavar temsillerinin toplumsal normlarla uzlaşmadığını ve “var olan tüm kategorileri sorunsallaştırdığını” (303) iddia eder. “Farklı cinsel ve/veya bedensel hâller[in] toplumda” (304) yarattığı tedirginliğin canavar imgesiyle ortaya çıktığını savunduğunu belirten Hamzaçebi, queer-feminist ve posthümanist eleştiriye eklenerek, okuduğu metinlerde kadınların, queerlerin ve

insan olmayanların ortak canavarlaştırılmasının hem metinlerin içeriğinde hem de biçimlerinde ortaya çıktığını savunur.

“Canavar Çalışmaları ve Musallatbilim” başlığı altındaki ikinci bölüm kapsamlı bir literatür taramasıdır. Bu kapsamlı literatür taraması, yalnızca Türkçe kaynaklara erişimi olan ve alana yeni giren öğrenciler için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Ancak Hamzaçebi’nin kendi teorik konumlanması ile başvurduğu literatür arasındaki ayrım bu bölümde yeterince belirgin değildir. Kitabın başlığını taşıyan “canavarların vaatleri” kavramının kuramsal kaynağının yaklaşık yetmiş sayfa sonra ve dolaylı biçimde açıklanması, metnin erken bölümlerinde analitik çerçevenin askıda kalmasına yol açar. Hamzaçebi, Haraway’in entelektüel mirasından ödünç aldığı “canavarların vaatleri” kavramını Haraway’in tür, cinsiyet, ırk ve sınıf ayrımlarını aşan “canavarca” dünya tahayyülüne dayandırır (74). Hamzaçebi’nin Haraway’in kavramsal çerçevesini Türkçe edebiyatın sunduğu imkânlar üzerinden yeniden düşünmesi, Kuzey Amerika eleştiri geleneğine müdahale edebilecek bir potansiyel barındırır. Ancak yazar, bu karşılıklı teorik dönüşüm hattını geliştirmek yerine tek yönlü bir aktarımı önceleyerek Haraway’in kavramını Türkçe edebiyat bağlamına uygulamakla sınırlandırır ve bu bağlamın açtığı teorik imkânları yeterince değerlendirmez.

“Canavar Anlatılarının İmkânları” başlıklı üçüncü bölümde, on iki yazarın eserleri dikkatlice yakın okumaya tâbi tutulur. Bu bölümde her bir metin için kapsamlı bir özet sunulduktan sonra “Toplumsal Cinsiyetin Gölgesinde” ve “Yoldaşlık Hâlleri” başlıkları altında analiz edilir. Okumasını metinlerin toplumsal cinsiyetle ve insan-olmayan dünyayla kurduğu ilişkiler üzerinden temellendirir. Bu bölümün sonunda ise on iki eserin ortaklaştığı noktalar “Evin Sınırları”, “Canavarlık Alâmetleri”, “Musallat Olma” ve “Anlatısal Stratejiler” başlıkları altında toplu biçimde sentezlenir. Ancak on iki eserin aynı analitik yöntemle ele alınması, metinler arasındaki özgül farklılıkların silikleşmesine yol açarak okur için takibi zorlaştırır. Yazar, bu bölümde seçtiği metinleri, “feminist sesler” olarak konumlandırmaktadır (92). Bu roman ve öykülerin, keskin gerçeklik/kurmaca ayrımlarını reddeden ve bilme biçimleri ile varoluşa alternatif perspektifler sunan, türsel ve söylemsel olarak “arada kalan” metinler olduğunu savunur (89). Hamzaçebi, canavarları “ötekileştirme süreçlerine ve insan kategorisinin ayrıcalığına dikkat çeken eleştirel figür[ler]” olarak konumlandırır ve metinleri “direniş anlatıları” olarak okur (92). Zaman zaman argümanların döngüsel ilerleyişi; canavar kavramının açıklamasının ancak doksan sayfa sonra gelmesi veya Haraway’den ödünç aldığı teorinin literatür taramasında gömülü bir biçimde açıklanması gibi, kitabın eleştirel katkısının açıkça ortaya çıkmasını alana hâkim olmayan okur için zorlaştırır. Kitapta yer yer sezgisel yorumların ön plana çıkması; edebi metinlerdeki kimi temsiller yazar tarafından “hayal kırıklığı” (21) olarak adlandırılması ve bu adlandırmanın “musallatbilimsel bir etik anlayışı”na (306) karşılık geldiğinin ileri sürülmesine rağmen bu ilişkinin gerekçelendirilmemesi gibi, çalışmanın entelektüel titizliğini kısmen zayıflatmaktadır.

Buna rağmen, *Canavarların Vaatleri*, Türkçe feminist edebiyat kurmacasında arşiv, etik ve temsil meselelerini birlikte düşünmeye yönelik önemli bir çalışmadır. Örneğin, Hamzaçebi’nin “Türkçe edebiyat tarihi gerçekçilik tartışmalarının tarihi olarak da okunabilir” (37) önermesi yöntemsel açıdan çok güçlüdür, zira yazar, gerçekçilik merkezli edebiyat tarihyazımının dışarıda bıraktığı spekülâtif, fantastik ve canavar anlatılarını arşive dahil ederek, hangi metinlerin “ciddi”

ya da “edebî” kabul edildiğini belirleyen epistemolojik sınırları görünür kılar. Bu doğrultuda kitap, toplumsal cinsiyet ve türlerarasılık ekseninde işleyen kesişimsel ve posthümanist bir okuma güzergâhı önerir. Hamzaçebi’nin bu müdahalesi, edebî temsilin yalnızca gerçekliği yansıtma işleviyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda dünyayı dönüştüren, alternatif varoluş ve ilişki biçimleri kuran bir mecra olduğunu gösterir. Bu sayede çalışma, Türkçe edebiyat tarihini belirli bir gerçekçilik anlayışı etrafında kuran hâkim yaklaşımı sorgulayarak hayal ile hakikat arasındaki sınırların tarihsel ve ideolojik olarak inşa edilmiş olduğunu ortaya çıkarır.

Türkçe feminist edebiyatta canavar figürünü, normatif insan, cinsiyet ve bilgi kategorilerini sorunsallaştıran eleştirel bir araç olarak yeniden kavramsallaştıran bu kitap, spekülâtif kurmacayı posthümanist ve queer-feminist bir çerçevede yeniden tanımlayarak, hem insan-merkezci düşünceyi hem de edebî tür ve anlatı sınırlarını aşındıran yeni bir okuma yöntemi önerir. Bu çalışma, Türkçe feminist edebiyatta canavar figürü üzerinden hangi öznelere dışlandığı, bu dışlanmanın anlatısal ve biçimsel düzeyde nasıl üretildiği ve alternatif arşivlerin hangi estetik ve etik imkânları açtığına dair yeni sorular ortaya koyması bakımından yeni araştırmalar için ilham vericidir.

Conflict of Interest Statement / Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder. / The author declares no conflict of interest related to this study.

Financial Support Statement / Finansal Destek Beyanı

Bu çalışma herhangi bir mali destek alınmadan gerçekleştirilmiştir. / This study was conducted without any financial support.

Statement on the Use of AI and AI-Assisted Tools / Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanmasında herhangi bir yapay zekâ destekli araç kullanılmamıştır. Tüm içerik yalnızca yazar tarafından üretilmiş olup, bütünlüğünden tamamen yazar sorumludur. / No AI-assisted tools were used in the preparation of this work. All content has been created solely by the author, who take full responsibility for its integrity.

Kaynakça

Haraway, Donna J. 2004. “The Promises of Monsters: A Regenerative Politics for Inappropriate/d Others.” *The Haraway Reader* içinde, 63–124. Routledge.